Gespreksnotitie voor gemeente Ooststellingwerf ter voorbereiding van een gesprek met cultuurwethouder mevrouw Verhagen en vigerend cultuurambtenaar mevrouw Renske Bult en het bestuur van de Stichting Nobilis, centrum voor prentkunst.

Tijdens een ambtelijk overleg is naar voren gekomen dat het bestuur van de Stichting Nobilis graag een open gesprek zou willen voeren met wethouder Verhagen en mevrouw Bult over de kwetsbaarheden van de Stichting Nobilis juist in een tijd van toenemende energielasten en inflatie.

Even vooraf

Stichting Nobilis is opgericht in 1991 om de vluchteling-kunstenaar Peter Lazarov bij te staan. Lazarov is houtgraveur (prentkunstenaar) en toen hij en zijn gezin in 1996 het Nederlanderschap verwierven en hij meer en meer zelf in zijn onderhoud kon voorzien, is het bestuur zich breder gaan richten op de prentkunst. In 2014 kocht de Stichting van de gemeente Ooststellingwerf voor 125.000,-- euro het voormalig schoolgebouw in Fochteloo, dat al drie jaar leeg stond. In de negen jaren die nu achter ons liggen is er door bestuur en vrijwilligers volop gewerkt aan het uitbouwen van een centrum voor prentkunst. In Nederland was, en is, er geen vergelijkbare instelling. Naast jaarlijks vier tentoonstellingen in het eigen centrum ook tentoonstellingen elders. Er is gebouwd aan een kwalitatief hoogstaande collectie door de verwerving van ateliernalatenschappen maar ook van prentoeuvres van levende kunstenaars. Alles is in eigendom van de Stichting door schenking en aankoop (er zijn geen bruiklenen). Steeds vaker nemen belangwekkende kunstenaars en verzamelaars uit heel het land contact op met het centrum om collecties te schenken, wat aangeeft welke rol Nobilis heeft toebedeeld heeft gekregen. Dat blijkt ook uit de rol die belangrijke mensen in de wereld van de grafiek hier in nemen, zoals prof. dr. R. Ekkart, voormalig directeur van Rijksmuseum Meermanno Den Haag, later directeur van het RKD (Instituut voor Kunsthistorische Documentatie) en ook drs. Peter Schatborn, voormalig directeur van het Rijksprentenkabinet. Ook zoeken bekende Nederlandse grafici contact met Stichting Nobilis op met het verzoek hier te mogen exposeren, zoals in 2023 Wendelien Schönfeld uit Amsterdam en Gea Karhof uit Edam.
Er zijn talrijke publicaties verschenen. De serie Nobilis Cahier telt 16 delen en de Nobilis Reeks 8 boektitels. Er is gewerkt aan het opzetten van een Vriendenorganisatie, die op 6 april dit jaar 250 leden telde, nu 395. Het laatste is mogelijk geworden door het door de gemeente Ooststellingwerf gesteunde project van de Stichting Nobilis *Nu of nooit*. Ook de provincie Friesland droeg 10.000,-- euro bij. Jaarlijks wordt de succesvolle Dag van de prentkunst georganiseerd, jaarlijks ook lezingen, workshops en de Vriendendag. Verder ontvangt de Stichting groepen. Door corona is dat helaas sterk terug gelopen. Qua bezoekersaantallen is 2022 het meest succesvolle jaar. Nieuwe tentoonstellingen worden pagina-groot besproken en aangekondigd in de Leeuwarder Courant, Dagblad van het Noorden en de Nieuwe Ooststellingwerver. Geadverteerd wordt er in de Kunstkrant. Vermeldingen van tentoonstellingen in het landelijke Museumtijdschrift, de Leeuwarder Courant en de Nieuwe Ooststellingwerver. Bij elke tentoonstelling verschijnt een speciale folder van vier pagina's.
Dertig vrijwilligers dragen de organisatie. Op initiatief van wethouder Verhagen krijgt de Stichting Nobilis jaarlijks een structurele subsidie van 1.000,-- euro. Met enige regelmaat kreeg de Stichting flinke subsidiebedragen uit het Fonds van de gemeente Ooststellingwerf.

De Stichting Nobilis is een culturele ANBI, waardoor jaarlijks het jaarverslag, de jaarcijfers en het werkplan op de eigen website gepubliceerd moeten worden. Naast de website heeft de Stichting een facebookpagina. Er is samenwerking met tal van culturele organisaties. Een lijst kan overlegd worden. Er is intensief overleg met de Museumfederatie Friesland. De Stichting is aangesloten. De bedoeling is op termijn de museumregistratie aan te vragen. De voorbereidingen zijn in volle gang, zoals de collectieregistratie op orde brengen. Jaarlijks is er overleg met de directeur van de Museumfederatie over de stand van zaken van onze museumregistratie. Het bestuur wil die pas aanvragen als de Stichting er voldoende klaar voor is en er een degelijke exploitatie mogelijk is.

Verkooptentoonstellingen of verkoop van dubbelen prenten uit de collectie zijn dan niet meer mogelijk.

De financiële situatie is goed. Afspraak is dat er altijd een reserve moet zijn van 50.000,-- euro voor onvoorziene zaken (zo moet het dak van het fietsenhok vanwege stormschade nu vervangen worden).

Toekomstvisie

De Stichting Nobilis is het enige centrum voor prentkunst in zijn soort in ons land. De prentenkabinetten van de onderscheiden musea in Nederland hebben het moeilijk. Er is bij hen de laatste decennia fors bezuinigd op de personeelskosten, alleen de collecties zelf zijn in stand gebleven. Stichting Nobilis (ruim 100.000 prenten, blokken en platen enz.) werkt hartelijk samen met het Rijksprentenkabinet van het Rijksmuseum (ruim 700.000 prenten). Dit jaar is samengewerkt bij het op verzoek van het Rijksmuseum in Fochteloo onderbrengen van het complete oeuvre van de 90-jarige prentkunstenaar Ingeborg Oderwald uit Amstelveen. Het Rijksmuseum heeft uiteraard ook een bescheiden aantal prenten van haar hand opgenomen. Daar is de richtlijn slechts tien prenten per kunstenaar uit de 20e eeuw op te nemen. Dat is arbitrair. Pieter Jonker voerde daar vroeger met drs. Ger Luijten al stevige gesprekken over. Soms lukte het Pieter Jonker grotere ensembles opgenomen te krijgen in het Rijksprentenkabinet (o.a. Cees Andriessen, Lou Strik, Reinder Homan).
Op dit moment kunnen door ruimtegebrek eigenlijk geen collecties meer worden opgenomen in Fochteloo. Het beleid was al dat nieuwe verwervingen alleen mogen als zij de collectie verrijken. Het zwaartepunt ligt op de Nederlandse prentkunst na de Tweede Wereldoorlog. De collectie kleine prentkunst is internationaal. Daarnaast geeft de Stichting aandacht aan het werk van beroepskunstenaars uit de beide Stellingwerven en daarbij beperkt de Stichting zich niet tot prentkunst.

De Stichting Nobilis heeft een aanvrage en een vierjarenplan ingediend bij de provincie Friesland in het kader van de nieuwe provinciale Museumnota. De aanvraag is afgewezen en het daarop volgende bezwaarschrift is ook afgewezen, al vond de commissie dat de provincie wel in gesprek moest gaan met de Stichting.
Daar is uit naar voren gekomen dat de provincie binnen het huidig beleid en huidige budget voor kunst en cultuur alleen incidenteel aanvragen van onze Stichting zal kunnen honoreren. De provincie steunt alleen enkele grote musea in Friesland. Pogingen van ons bestuur om het bestuur van de Museumfederatie Friesland een actievere rol te laten spelen voor verhoging van provinciale budgetten zijn tot op heden helaas op niets uitgelopen. Met Chris Kallens, directeur Fries Museum is onlangs afgesproken dat hij in het vervolg de vergaderingen van de Museumfederatie ook zal gaan bezoeken. Misschien kan er een meer gezamenlijk optreden komen richting provincie.

De Stichting wil met haar werkzaamheden op het terrein van tentoonstellingen, onderzoek van de collectie en publicaties graag voortgaan op de ingeslagen weg. Maar het is tijd om meer en vaker naar de toekomst te kijken. De Stichting Nobilis is een particulier initiatief. De gemeente Ooststellingwerf heeft destijds niet om dit initiatief gevraagd, maar heeft de Stichting Nobilis op allerlei manieren geholpen.

Het bestuur van de Stichting wil graag het gesprek met de gemeente Ooststellingwerf openen om te kijken naar de kwetsbaarheden van de Stichting. En om met elkaar te kijken hoe die kwetsbaarheden het hoofd kunnen worden geboden. Het bestuur vindt het gezond en noodzakelijk dat zijzelf daar ook een actieve bijdrage in moet leveren, maar zonder hulp van anderen zal het niet gaan. Natuurlijk kunnen ook allerlei andere onderwerpen ter sprake komen.

Kwetsbaarheden

Vooralsnog ziet het bestuur van de Stichting Nobilis drie terreinen waarop die kwetsbaarheden een rol kunnen gaan spelen en dat zijn:

- Energielasten
- Ruimtegebrek
- Personele bezetting

Hieronder volgt een korte beschrijving van alle drie aangegeven kwetsbaarheden

ENERGIELASTEN

De verhoging van de energielasten. De huidige leverancier Greenchoice kondigde een verhoging van gas en elektrisch aan van maandelijks 300,00 euro naar 1.365,00 euro. Het is onmogelijk voor de Stichting jaarlijks een verhoging van 12.000,00 euro voor haar rekening te nemen.
De bevoorschotting is terug gebracht naar 1.055,00 en daarop in mindering gebracht is voor november en december 190,00 euro. Het contract is per 1 januari 2023 opgezegd en we zijn naar een vooralsnog goedkopere leverancier overgestapt. Maar in de wereld van deze leveranciers weet je het maar nooit.
De vraag is natuurlijk of de gemeente Ooststellingwerf werkt aan een regeling voor verenigingen en stichtingen. Kan de wethouder ons daarover informeren? En zou de Stichting Nobilis daarvoor in aanmerking komen?

Ondertussen is de afspraak dat de verwarming tijdens de dagen van openstelling en de dagen dat de vrijwilligers aanwezig zijn om in de collectieregistratie te werken op 19 graden staat. Daarna gaat de thermosstaat naar 16 graden. Tot nu toe was omwille van de collectie de verwarming dag en nacht op 19 graden gezet, waardoor de luchtvochtigheid mooi tussen de aanbevolen 50-60 bleef. Overleg volgt met de Museumfederatie of onze nieuwe maatregel verantwoord is en/of er dan andere maatregelen nodig zijn.

Stichting Nobilis is één van 16 van de 66 musea in Friesland die mee mag doen met een onderzoek dat de provincie Friesland betaalt en dat begeleid wordt door de Museumfederatie. Een onderzoeksbureau krijgt 10.000,-- euro per museum voor het onderzoeken van de energie-situatie. Zij maken een rapport voor onze Stichting met aanbevelingen van maatregelen en investeringen op het terrein van de energiehuishouding. In dat rapport worden ook de subsidiemogelijkheden voor ons aangegeven.
Er is al gesproken met de heer Chris Kallens, de directeur van het Fries Museum/Museum het Princessehof. Hij vond tijdens een bezoek aan Fochteloo dat door de lagere stand van de thermosstaat inmiddels de luchtvochtigheid in ons centrum te hoog is. Hij is bestuurslid van de Wassenbergh Clarijs Stichting. Hij denkt dat een subsidiebedrag van 50.000,-- euro voor maatregelen en investeringen haalbaar moet zijn, inbegrepen ook folie op de ramen tegen het (zon-)licht. Ook de Museumfederatie denkt dat zo'n aanvraag haalbaar is. De directeur van de Museumfederatie is ook bestuurslid van datzelfde fonds. Stichting Nobilis onderhoudt al jaren een hartelijk contact met de penningmeester Mr. Algra i.v.m. bescheiden subsidieaanvragen voor materialen voor het collectie beheer.
Het Bercoopfonds heeft eerder al toegezegd bij te willen dragen en dat geldt ook voor het volgende onderwerp: huisvesting.
De eerste indruk van de medewerkers van de Museumfederatie is dat we al op een heel acceptabel energieverbruik zitten. Het is dus de vraag of nieuwe maatregelen veel voordeel zullen opleveren, maar alle beetjes helpen.

HUISVESTING

De Stichting Nobilis huurt vooralsnog ruimte in het Dorpshuis Et Legien in Fochteloo. Het bestuur zou graag een doorgang willen maken naar het dorpshuis en daar ook de kleine vergaderzaal willen huren of een deel van het dorpshuis kopen. Het huidige bestuur van Dorpsbelang, de eigenaar, voelt daar niet voor. Maar er is per 1 januari 2023 geen beheerder meer en het is de vraag of naast de Voetbalvereniging nog anderen gebruik kunnen maken van het Dorpshuis. Stichting Nobilis mag misschien nog wel de grote zaal huren, maar dan zelf helemaal de bediening, het schoonmaken en het klaarzetten van de zaal door eigen vrijwilligers laten uitvoeren.

Een alternatief zou zijn dat de Stichting zelf een opslagruimte gaat bouwen. Globaal gezien mag de Stichting met toestemming van de gemeente Ooststellingwerf 80 vierkante meter bijbouwen op eigen terrein, als het fietshok wordt ingeleverd. Dat moet dan verdwijnen. Er is overigens ook de mogelijkheid om nog een klein hoekje grond aan te kopen van de achterbuurman, die het niet gebruikt en het voor landbouwgrondprijs wel wil verkopen mits we er ook iets mee doen. Het zou gaan om 1.500,00 euro. Ons perceel wordt dan ook precies een mooie rechthoek (nu is er een hap uit). De Stichting Nobilis krijgt van de erven Guus Hellegers drie prachtige buitenbeelden (en ook nog enkele kleine beelden voor binnen). Plaatsing zal plaatsvinden in het voorjaar 2023.

Als we zelf nieuwbouw gaan plegen of als koop van een deel van het dorpshuis toch kan plaatsvinden, is er dan een mogelijkheid om een bijdrage van de gemeente te vragen? Bestaat er ook zoiets als de vroegere 1/3 regeling voor sportvoorzieningen en dorpshuizen? Stichting Nobilis wil zelf ook bijdragen en wil natuurlijk een actieve fondswerving inzetten.

Uit het bovenstaande blijkt dat vooralsnog door het bestuur niet wordt overwogen om te verhuizen naar elders, niet binnen en niet buiten de gemeente. Een verhuizing zou hele grote investeringen en een enorme verhoging van de exploitatielasten betekenen. Dat lijkt in deze tijd niet haalbaar, tenzij overheden die verantwoordelijkheid op zich willen nemen. Het bestuur wenst geen slapeloze nachten en denkt dat Fochteloo zo langzamerhand in Nederland mooi op de kaart staat: enerzijds door het Fochtelooerveen en anderzijds door het centrum voor prentkunst. Het bestuur heeft wel altijd als beleid: Wij volgen de collectie. Komt er een betere en veiliger situatie voor de collectie dan houden we niet vast aan een bepaalde locatie. Twee keer is er een geweldig aanbod gedaan, maar beide bleken een fata morgana. Het heeft ons wel veel energie gekost maar helemaal niets opgeleverd.

PERSONELE BEZETTING

Het derde gesprekspunt bewaren we tot het laatst omdat het misschien ook het lastigste is. Eerlijkheid duurt het langst. Als Pieter Jonker zijn werkzaamheden stopt of af moet bouwen, dan is er geen vrijwilliger die hem op kan volgen. Hij roept steeds dat hij slechts penningmeester is die ook vrijwilligerswerk doet, maar stiekem werkt hij natuurlijk als een onbetaald directielid en dat veel meer dan fulltime. In de loop der tijd zijn al tal van zijn taken overgenomen door andere vrijwilligers. Dat loopt allemaal voortreffelijk, maar er zal altijd behoefte blijven aan een coördinerende kracht voor zeg maar drie of vier dagen in de week. Het meeste werk zal blijvend door vrijwilligers verricht moeten worden. Het bestuur denkt dat met het aanstellen van een dergelijke kracht de toekomst van het centrum beter gegarandeerd kan worden.
Verjonging van het bestuur gaat plaats vinden: december 2022 treedt Teodor Lazarov aan en in 2023 Jannes Kalsbeek. Deze dertigers zijn zeer welkom, maar zullen geen vrijwilligerswerk uitvoeren door hun drukke banen en hun gezinsleven.
Maar een bescheiden personele bezetting vraagt om structurele middelen. Zou de gemeente bereid zijn om daar over na te denken en eventueel het overleg willen openen met de provincie Friesland of

zij dan toch ook niet een bijdrage zouden kunnen leveren? Bijvoorbeeld de fietspad-constructie: de gemeente betaalt de helft, want de provincie wil ook de helft betalen.

Tot zover, gespreksstof voldoende.

Voor het bestuur van de Stichting Nobilis,

dr. Peter O. Gerrits, voorzitter

Beint Koopstra, secretaris